

La Svizra ed il colonialissem

Il colonialissem dil 15avel tochen il 20avel tschentaner ei stau in nausch temps per las tiaras pertuccadas e lur populaziun. Explotaziun, violenza, sclavaria, mort e ruina ein stai las consequenzas per tschiens milliuns carstgauns. E punct da partenza da quei colonialissem ei l'Europa stada. L'Europa che recloma oz bugen il respect dils dretgs humans enviers tut las autras tiaras dil mund e che senumna sesez il mund democratic e liber. L'arroganza ed il spretsch da l'umanitad dallas pussonzas europeicas duront il temps da colonialissem han purtau miseria e sventira sin igl entir mund.

Tenor las fontaunas uffizialas ha la Svizra mai giu colonias. Ord la historia savein nus denton che la Veglia Confederaziun haveva ambiziuns detg expansivas e menava meinsvart uiaras per exender ses cunfins. Aschia deva ei ella Veglia Confederaziun era aschinumnadas regiuns subditas sco la regiun Giurassianna, il Vallais franzos ni il Veltlin. Colonias surmar ha la Svizra denton mai conquistau. Tuttina ei la Svizra stada involvada pli fetg el colonialissem che quei ch'ins manegia. Biaras persunas, fatschentas e communitads dalla Svizra han profitau dil colonialissem. Entras il commerci cun las pussonzas colonialas dall'Europa ha la Svizra saviu retrer las resursas ord las tiaras conquistadas per ina cognia. La beinstonza dalla Svizra sebasa per gronda part sin il profit ch'ella ha saviu duront tschentaners trer ord il commerci cun las pussonzas colonialas.

Tgei ha la Svirza da far ozlildi cun il colonialissem? Veramein nuot pli? El 21avel tschentaner ei la cumparsa dil colonialissem semidada. Ozilidi vegnan las tiaras en svilup cun resursas preziudas buca pli suttamessas cun forza militara. Ozildi han l'industria da finanzas ed il commeci internaziunal supriu la funcziun dil militar. Ozilidi regia il colonialissem finanziyal, commecial e cultural. Las rehas tiaras dil vest fan fenta da gidar las tiaras en svilup cun generus credits, de facto vegnan ellas strungladadas entras ils tscheins ch'ellas ston pagar pils credits. Cun cunvegnas malgestas dicteschan las tiaras rehas dil vest il commeci internaziunal. Las resursas dallas tiaras en svilup vegnan vinavon explotadas entras concerns internaziunals dall'Europa e dils Stadis Uni. La cultura dil vest, cunzun la cultura dils Stadis Uni, vegn derasada entras ils concerns internaziunals sigl entir mund. Globalisaziun ei il plaid magic dil 21avel tschentaner. E tgei benedicziun ha la globalisaziun purtau al mund? Las tiaras rehas ein daventadas aunc pli rehas, e las tiaras paupras aunc pli paupras.

Per cletg dat ei organisaziuns che sestentan da midar empau quei sistem. Las iniziativas da Fairtrade, Greenpeace ed outras organisaziuns emprovan da salvar las resursas da nies mund e da migliurar la veta dalla populaziun ellas anteriuras colonias. Nossa responsabladad per las malgiustias dil colonialissem duess animar nus da sustener quellas iniziativas. Per che nies mund daventi in tec pli gests.

Marcus Beer, president communal Ilanz/Glion